

Н. Г. ДОКОНТ

СТАРОДАВНЬОЄГИПЕТСЬКА ГЛИНЯНА ЖІНОЧА СТАТУЕТКА З КОЛЕКЦІЇ ОДАМ

У числі пам'яток, що зберігаються у кабінеті «Стародавній Єгипет» Одеського державного археологічного музею під № 52544 знаходиться жіноча глиняна статуетка. Про цю до останнього часу не опубліковану пам'ятку була згадка Б. О. Тураєва в його описі єгипетського відділу музею ще в 1912 році, де про неї говориться: «Оголена жіноча фігурка з глини. Ноги відбиті, руки опущені вздовж тіла, 12,5 см довж.»¹

У зв'язку з успіхами радянської єгиптології в області вивчення стародавньоєгипетського мистецтва і розробці багатьох питань, які мають своєю кінцевою ціллю «побудову концепції стародавньоєгипетського мистецтва»², стає можливим датування нашої пам'ятки та визначення її функціонального призначення.

Для знаходження певного історичного місця пам'ятки необхідна перш за все атрибуція, яка ґрунтується на виявленні аналогій.

Пам'ятка, якою ми цікавимося, представляє собою оголену жіночу фігурку з підкресленими статевими ознаками та відламланими нижче колін конусоподібно звуженими ногами. Тонкі та довгі руки витягнуті і щільно притиснуті до стегон, при чому лише великий палець відділено від кисті.

Форми тіла узагальнені, м'язи згладжені, високі груди різко виділяються на плоскому фоні торсу. Між грудьми—глибока вибоїна. Форми торсу своєрідні: вузький в талії, він трохи розширюється догори. Спинка статуетки гладка, не модельована (рис. 23).

Наша пам'ятка являється, безумовно, одним із зразків так званих магічних статуеток. Такі статуетки зберігаються в музеях Москви³, Ленінграду⁴, а також в багатьох музеях світу⁵.

Різні дослідники неодноразово зупинялися на огляді їх в своїх роботах. Але лише в роботах М. Е. Мат'є весь комплекс питань, пов'яза-

¹ Б. О. Тураєв, Описание египетского отдела музея, ООИД, ЗООИД, т. XXX, 1913, стор. 90, № 186.

² В. И. Авдиев, Изучение истории Древнего Востока в Советском Союзе (1917—1957) ВДИ, № 3, 1957, стор. 23

³ В. В. Павлов, Египетская скульптура. М., 1949, табл. 43а, 43б.

⁴ М. Э. Мат'е, Коптские египетские магические женские статуэтки Государственного Эрмитажа, ТОВ, т. I, табл. V—VII.

⁵ H. Feschheimer, Kleinplastik der Ägypter, Berlin, 1921, табл. 28—30; The Metropolitan Museum of Art, The Egyptian Expedition 1922—1923, fig. 15; F. Petrie Objects of daily use, p. 59, pl. 379—382; Ancient Egypt, 1920, p. 77, fig. 4.

них з цією своєрідною групою пам'яток, одержав найбільш переконливе пояснення⁶.

Основним своїм завданням у названій роботі автор поставив виявлення значення подібних фігурок на основі аналізу магічних обрядів Єгипту від первісної доби до пізнього часу.

В результаті цієї роботи М. Е. Мат'є прийшла до висновку про зв'язок подібних статуєток з уявленням про «помноження нащадків, зокрема, припинення безпліддя».

У більшості цих статуєток, як вказують дослідники, відсутні нижче колін ноги, які конусоподібно звужуються до низу. Зображаються вони з підкресленими статевими ознаками, що з'являється, напевно, в єгипетському мистецтві пережитком від більш ранньої—первісної магії⁷.

Рис. 23. Єгипетська статуєтка з фондів ОДАМ.

Ноги відрізалась у статуєток з певною ціллю — а саме для того, щоб заборонити зображеній в статуєтці жінці піти з могили. Зрозуміло, що магічне призначення пам'ятки знайшло свій вираз в мистецтві, тому фігурки зображались без ніг.

Отже перед нами ще один екземпляр жіночої магічної статуєтки, публікація якої поповнить число опублікованих подібних статуєток вітчизняних музеїв.

Типологія портрету дозволяє датувати нашу пам'ятку добою Стародавнього царства. Лице її квадратне, відзначається м'яксистією: ніби налиті щоки, переходять потім у м'яку лінію підборіддя. Очне яблуко непомітно з'єднується з лобною частиною.

Голова являє собою характерний тип пануючого в епоху Стародавнього царства портрета, зразками якого можуть бути голова чоловіка (граніт) з Київського державного музею західного та східного мистецтва⁸, статуєтка жінки № 5127 з Державного музею образотворчого мистецтва ім. О. С. Пушкіна⁹ та інші, які датуються періодом стародавнього царства.

Посадка голови у нашої статуєтки аналогічна з посадкою голови жіночої статуєтки з Московської колекції (№ 5127): здається, ніби голова увійшла в плечі. Ця обставина дозволяє уточнити датування пам'ятки приблизно IV династіїю.

Голову покриває довгий, трактований суцільною масою парик, який прямими пасмами доходить до грудей. Порівнюючи характер зачіски на нашій статуєтці з рядом других точно устанавлених і датованих пам'яток, ми впевняємося в їх повній тотожності. Для цього досить порівняти нашу пам'ятку з вже згаданою статуєткою № 5127 та з наведеною

⁶ В. В. Павлов, Вказ. твір, стор. 67.

⁷ М. Э. Мат'є, Вказ. твір, ТОВ, т. I, стор. 173.

⁸ В. В. Павлов, Древнеегипетская портретная голова мужчины из музея в Киеве. ВДИ, 1952, № 3, стор. 134.

⁹ В. В. Павлов, Египетская скульптура, стор. 23, табл. 2.

Фехгеймером на табл. 28 його праці¹⁰. Ця остання являється найближчою аналогією до статуетки Одеського музею.

Статуетка, видана Фехгеймером, та всі аналогічні пам'ятки датуються дослідниками епохою Стародавнього царства, періодом IV династії. Це дає нам підставу віднести також і статуетку Одеського археологічного музею до IV династії.

---

¹⁰ H. F e c h h e i m e r. Kleinplastik der Agypter, Berlin, 1921, Taf. 28.